

**Praveké právo?
Niekoľko poznámok ku knihe José María Ribasa Albu
Prehistória práva**

**A Prehistorical Law?
Some Remarks on Book Prehistory of Law
by José María Ribas Alba**

Peter Vyšný

Abstract: *The paper briefly deals with the importance of knowledge of the prehistory as well as the possibility of the existence of a law in the prehistory and the overall nature of such a law, both in a general perspective and in the light of the scientific monograph Prehistory of Law by José María Ribas Alba. From the analysis of this book contained in the paper, it is clear that the book has a significant contribution to the legal science and legal history, since: 1. it proves quite convincingly the existence of a certain law in the prehistoric society; 2. it systematically reconstructs the features, forms and development of this law; and 3. it relatively sufficiently verifies the hypothesis that elements of prehistoric law are legal universals, having, at least to some extent, universal (all-mankind, panhuman, global) and timeless character, and, therefore, in the context of the legal (social, cultural) evolution of mankind can be considered for a kind of analogy of the genes involved in its biological evolution.*

Key Words: *Legal Pre-history; General Characteristics of Prehistory; Meaning of Knowledge of Prehistory; Existence of Law in Prehistory; General Character of Prehistoric Law; Development of Prehistoric Law; José María Ribas Alba; Book Prehistory of Law.*

Abstrakt: *Príspevok sa stručne zaoberá významom poznania praveku, ako aj možnosťou existencie určitého práva v praveku a celkovým charakterom tohto práva, a to vo všeobecnej rovine, ako i vo svetle vedeckej monografie José María Ribasa Albu Prehistória práva. Z rozboru tejto knihy, obsiahnutého v príspevku, je zrejmé, že kniha má pre právnu vedu a právnu históriu značný prínos, keďže: 1. vcelku presvedčivo dokazuje existenciu určitého práva v pravekej spoločnosti; 2. systematicky rekonštruuje znaky, podoby i vývoj tohto práva; a 3. pomerne dostatočne sa v nej overuje hypotéza, podľa ktorej sú prvky pravekého práva právnymi univerzáliami, majúcimi,*

aspoň do určitej miery, všeludský (celosvetový) a nadčasový charakter, a preto ich v kontexte právnej (sociálnej, kultúrnej) evolúcie ľudstva možno považovať za akúsi analógiu génov figurujúcich v jeho biologickej evolúcii.

Kľúčové slová: Právna prehistória; všeobecná charakteristika praveku; význam poznania praveku; existencia práva v praveku; celkový charakter pravekého práva; vývoj pravekého práva; José María Ribas Alba; kniha *Prehistória práva*.

Úvod

Právna, ako aj právno-historická veda zvyčajne považujú pravek za dejinné obdobie, v ktorom ešte neexistovalo (skutočné) právo, a to hlavne preto, že praveká spoločenská a mocenská organizácia nemala charakter štátu, ktorého existenciou uvedené vedy tradične podmieňujú existenciu (skutočného) práva. Z iného, všeobecnejšieho hľadiska je dôvodom odmietania existencie práva v praveku v akademickom prostredí stále pomerne výrazne pretrvávajúci, hoci dnes už zastaraný názor, že praveká spoločnosť bola natoľko „primitívna“ a „necivilizovaná“, že v nej nemohli existovať vyspelejšie kultúrne výdobytky, a teda ani právo ako jeden z takýchto výdobytkov.

Pod vplyvom recentných poznatkov lingvistiky, archeológie, etnológie či kultúrnej a sociálnej antropológie sa však postoj právnej a právno-historickej vedy k praveku, a osobitne k existencii práva v tomto začiatčom období ľudských dejín pozvoľna mení. Niektorí právni vedci a právni historici už pripúšťajú existenciu určitého práva v praveku (pravda, spravidla ho nenazývajú priamo „pravekým“, ale napríklad „najstarším“ právom, alebo o ňom referujú ako o „začiatkoch“ či „pôvode“, respektíve „vzniku“ práva a podobne), pričom ho však považujú – dozajista správne – za právo kvalitatívne sa odlišujúce od komplexnejších druhov práva, ktoré sa vyskytli v neskorších dejinných obdobiach.¹

K bádateľom, ktorí sa nerozpakujú hovoriť o existencii práva v praveku, a to dokonca už v paleolite (staršej dobe kamennej), t.j. v najstaršom a najdlhšom úseku praveku, sa svojou zaujímavou vedeckou mono-

¹ Bližšie pozri napríklad GÁBRIŠ, T. a R. JÁGER. *Najstaršie právo na Slovensku?: Pokus o rekonštrukciu predcyrilometodského normatívneho systému*. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. 311 s. ISBN 978-80-8168-507-1; a GÁBRIŠ, T. *Prolegomena to Legal History of East-Central Europe*. 1st ed. Prague: Wolters Kluwer, 2018, s. 13-27. ISBN 978-80-7598-012-0.

grafiou *Prehistória práva: O „genetike“ právnych a politických systémov od paleolitických čias*,² vydanou v roku 2015, prihlásil aj popredný španielsky právny romanista a právny historik José María Ribas Alba, aktuálne pôsobiaci na Právnickej fakulte Univerzity v Seville. V našom príspevku prehľadne približujeme obsah uvedenej vedeckej monografie a poukazujeme na jej prínos pre poznanie najstarších, t.j. pravekých podôb práva. Analytickej charakteristike knihy Ribasa Albu predchádza stať, v ktorej čitateľa stručne uvádzame do málo známej problematiky praveku. Predmetnou staťou by sme tiež chceli ešte viac zvýrazniť z Ribasovho Albovho diela vyplývajúcu dôležitú skutočnosť, že poznanie vývoja pravekého ľudstva (alebo aspoň jeho niektorých podstatných stránok) má pre právnu vedu a právnu históriu svoj nesporný význam.

Všeobecná charakteristika praveku a významu jeho poznania

Pravek sa označuje pojmom *prehistoria*, t.j. predhistória, ktorou sa rozumejú dejiny ľudstva, ktoré sa odohrali pred dejinami zaznamenanými v písomných prameňoch. Pojmom *história* sa potom označujú iba dejiny, o ktorých informujú písomné pramene. Podľa tohto chápania sa teda história nezačala v praveku, v ktorom ešte neexistovalo písmo, ale až v staroveku, v ktorom vznikli viaceré písma a objavili sa rôzne texty, t.j. písomné/historické pramene. Respektíve, podľa tohto chápania, predhistória je – na rozdiel od po nej nasledujúcich období – *de facto* akousi „nehistoriou“. Žiada sa zdôrazniť, že uvedené chápanie, hoci je rozšírené, je už dlhšie oprávnené kritizované,³ keďže vyčlenenie praveku z histórie len preto, že praveké dejiny nie sú písomne zdokumentované, je arbitrárne a vedecky neopodstatnené.

Pochybný je aj niekedy uvádzaný argument, podľa ktorého je žiaduce vyčleniť praveké dejiny z histórie kvôli tomu, že, údajne, nie sú – na rozdiel od neskorších dejín – dejinami „skutočnej“ ľudskej civilizácie (spoločnosti, kultúry), na ktoré sa zameriava história. Argument konkrétne tvrdí, že praveké dejiny sú iba „biologickými“ dejinami, spätými s veľmi „primitívnym“ životom pravekých ľudí v lone prírody, čiže v prostredí,

² Bližšie pozri RIBAS ALBA, J. M. *Prehistoria del derecho: Sobre una „genética“ de los sistemas jurídicos y políticos desde el Paleolítico*. 1^a ed. Córdoba: Almuzara, 2015. 214 s. ISBN 978-84-16392-01-8.

³ Bližšie pozri napríklad SHRYOCK, A., D. LORD SMAIL, et al. *Deep History: The Architecture of Past and Present* [online]. 1st ed. Berkeley, CA; London: University of California Press, 2011. 360 s. [cit. 2020-12-01]. ISBN 978-0-520-94966-9. Dostupné na: <https://doi.org/10.1525/9780520949669>.

ktoré je pravým – a niekedy navyše negatívne chápaným – opakom civilizácie. „Prírodný“ spôsob života pravekých ľudí podľa zmieneneho argumentu spočíval len v „necivilizovanom“ (živelnom, násilnom) uspokojovaní „nízkych“ telesných potrieb a nezahŕňal významnejšie sociálne či kultúrne výkony budujúce civilizáciu, ktoré by mohli zaujímať históriu. Uvedený argument vo svetle zásadného významu praveku pre rozvoj ľudskej civilizácie (spoločnosti, kultúry) však rozhodne neobstojí. Odmietnuť ho je potrebné tiež preto, že v minulosti bol (popri iných argumentoch) zdrojom legitimacy imperiálnych expanzií: krajiny bez písma, prípadne s písmom nezrozumiteľným expandujúcim mocnostiam (napríklad španielski dobyvatelia Ameriky nevedeli prečítať epigrafické texty Indiánov Mayov s bohatým historickým obsahom), boli považované za krajiny bez skutočnej histórie, a tým aj bez civilizácie, „správneho“ spôsobu života, legitímnych vládnych autorít a podobne; takýmto „necivilizovaným“ krajinám sa potom nepriznávala rovnosť s „civilizovanými“ krajinami a „civilizované“ krajiny mali možnosť si ich podmaniť, a to i pod zámienkou, že pozitívne zmenia ich údaje „nepriaznivý“ stav tým, že ich „scivilizujú“.⁴

Praveké dejiny teda nie sú zaznamenané písomne, respektíve prameň poznania pravekých dejín majú nepísané, a to konkrétne hmotný (nehnutelné architektonické objekty, hnutelné artefakty), obrazový, krajinný (tzv. ekofakty, t.j. prvky krajiny, respektíve prírodného prostredia) alebo biologický (tzv. naturfakty, t.j. telesné, respektíve najmä kostrové pozostatky zosnulých ľudí) charakter. Ich výskum je doménou archeológie. Hoci súčasné poznatky archeológie o praveku sú už veľmi rozsiahle a budú aj naďalej pribúdať, ukázalo sa, že archeológia (i napriek extenzívnemu používaniu sofistikovaných prírodovedných metód) dokáže zodpovedať niektoré podstatné otázky pravekých dejín – predovšetkým tie, ktoré sa týkajú sociálnych a mocenských štruktúr, majetkových vzťahov

⁴ Bližšie pozri KRÍŽOVÁ, M. Evropa a „národy bez historie“ (ciele, metody a úskalí etnohistorie). In: J. PEŠEK, ed. *VIII. sjezd českých historiků: Hradec Králové 10. – 12. září 1999* [online]. 1. vyd. Praha: Scriptorium, 2000, s. 138-143 [cit. 2020-12-01]. ISBN 80-86197-22-0. Dostupné na: <http://www.clavmon.cz/archiv/polemiky/prispevky/Krizova.html>; OSTERHAMMEL, J. a J. C. JANSEN. *Kolonialismus: Geschichte, Formen, Folgen*. 6. Aufl. München: C. H. Beck, 2009. 144 s. ISBN 978-3-406-63980-7; PAGDEN, A. *La caída del hombre natural: El indio americano y los orígenes de la etnología comparativa*. 1ª ed. Madrid: Alianza, 1988. 297 s. ISBN 84-206-4217-7; PAGDEN, A. *Lords of All the World: Ideologies of Empire in Spain, Britain and France c. 1500 – c. 1800*. 1st ed. New Haven; London: Yale University Press, 1995. 244 s. ISBN 0-300-06415-2; a VYŠNÝ, P. *Historicko-právne súvislosti dobytia Nového sveta Španielmi*. 1. vyd. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2015. 196 s. ISBN 978-80-8082-848-6.

hov, myslenia, poznania, hodnôt, noriem správania sa, svetonázorov či náboženstiev pravekých ľudí – iba do určitej, a to často skôr len menšej miery. Archeológovia uvedený problém niekedy riešia skúmaním súčasných, prípadne donedávna existujúcich spoločenstiev mimoeurópskych domorodcov (pôvodných obyvateľov Ázie, Afriky, Ameriky, Austrálie či Oceánie), vidiac v nich „živú“ kópiu dávnych pravekých spoločenstiev. Túto metódu však možno použiť iba obmedzene, keďže recentné domorodé spoločenstvá sa síce v určitých smeroch podobajú na praveké spoločenstvá, ale rozhodne nie sú ich vernou kópiou.⁵

Od praveku – prehistórie je nutné odlišovať tzv. *protohistóriu*, t.j. ranú (včasnú, skorú) dobu historickú. Niektoré svetové spoločnosti prešli z prehistórie priamo do histórie, t.j. v týchto spoločnostiach sa v určitom čase začali písomne zaznamenávať ich dejiny. Iné spoločnosti prešli z prehistórie do histórie cez protohistóriu. Protohistória je obdobím, ktorého dejiny už síce možno poznávať pomocou písomných prameňov, avšak iba v značne obmedzenom rozsahu, navyše, príslušné písomné pramene nevznikli v spoločnostiach, o ktorých protohistórii informujú, ale v externom prostredí. Protohistorické obdobie možno vymedziť napríklad vo vývoji európskych území, na ktoré sa nerozšírila antická grécka či rímska civilizácia, a to ako obdobie medzi pravekom a stredovekom týchto území. K takýmto územiám patrí aj Slovensko, ktorého praveký vývoj sa končí v mladšej dobe železnej (laténskej), keď sa v externom – anticikom prostredí objavujú určité písomné správy o Slovensku. V tejto dobe sa teda na našom území začala protohistória, ktorá sa skončila vtedy, keď písomné pramene vypovedajúce o vývoji na území Slovenska vznikli priamo na tomto území, k čomu prišlo po príchode cyrilo-metodskej misie na Veľkú Moravu a vzniku domácej literárnej produkcie, znamenajúcej prechod Slovenska z protohistórie do histórie.⁶

⁵ Porovnaj napríklad VAŠÍČEK, Z. *Archeologie, historie, minulost*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006, s. 65. ISBN 80-246-1161-9. Vedecko-výskumný smer integrujúci archeologický výskum prehistorických kultúr a etnologický, respektíve antropologický výskum recentných domorodých kultúr sa nazýva *etnoarcheológia*. Bližšie k uvedenému vedecko-výskumnému smeru pozri napríklad LYONS, D. a J. CASEY. It's a Material World: The Critical and Ongoing Value of Ethnoarchaeology in Understanding Variation, Change and Materiality. *World Archaeology* [online]. 2016, vol. 48, no. 5, s. 609-627 [cit. 2020-12-01]. ISSN 1470-1375. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/00438243.2016.1214619>.

⁶ Kým vývoj európskych území, ktoré boli životným priestorom antickej gréckej alebo rímskej civilizácie, prešiel z praveku cez starovek do stredoveku, vývoj európskych území, na ktoré sa tieto civilizácie nerozšírili, prešiel z praveku do stredoveku cez protohistóriu. Z uvedeného vyplýva, že tam, kde existovali antické civilizácie, bol prvým obdobím histórie starovek, a tam, kde neexistovali tieto civilizácie, ním bol až stredovek.

Pravek sa nedá periodizovať univerzálne, t.j. s platnosťou pre celú planétu, keďže praveký vývoj nemal celosvetovo, a ani v rámci Európy rovnaký priebeh, ale bol, naopak, značne nerovnomerný a veľmi rozmanitý. Európsky pravek možno, so zohľadnením prechodu niektorých európskych oblastí z praveku do histórie, t.j. do staroveku a postupného prechodu ostatnej Európy do protohistórie, periodizovať do nasledovných hlavných období:⁷

1. paleolit (staršia doba kamenná; skončila približne 8 000 pred Kr.);
2. mezolit (stredná doba kamenná; skončila približne 6 000 pred Kr.);
3. neolit (mladšia doba kamenná; skončila približne 4 000 pred Kr.);
4. eneolit (neskorá doba kamenná/chalkolit/doba medená; skončila približne 2 000 pred Kr.);
5. doba bronzová (staršie metalikum). V tomto období (trvalo zhruba do 8. storočia pred Kr.) sa končí prehistória, respektíve začína história, t.j. starovek južnej Európy, kde sa v dobe bronzovej po prvýkrát sformovali literárne (písmo používajúce) kultúry, a to minojská kultúra (3 000 – 1 200 pred Kr.) a mykénska kultúra (1 600 – 1 100 pred Kr.); obe kultúry predchádzali dejinám antického Grécka. Naproti tomu ostatná Európa zostala ešte v prehistórii. V dobe bronzovej sa tiež v Európe objavili rôzne etniká, ktoré možno rozdeliť na etniká neindoeurópskeho pôvodu a etniká indoeurópskeho pôvodu. K prvým patrili napríklad Iberovia (Pyrenejský polostrov). K druhým patrili Gréci, rozdeľujúci sa na viacero skupín, Italikovia (Apeninský polostrov), Kelti a iní; a
6. doba železná (mladšie metalikum). Rozdeľuje sa na staršiu alebo halštatskú a mladšiu alebo laténsku dobu železnú. V halštatskej dobe (približne 8. – 5. storočie pred Kr.) na územiach, na ktorých sa rozvíjali antické civilizácie (t.j. grécka a rímska civilizácia), už nebola prehistória, ale história. Iné európske územia prešli v halštatskej alebo v nasledujúcej – laténskej dobe (približne 5. storočie pred Kr. – 0) do protohistórie. Po laténskej dobe pokračovala protohistória týchto území dvoma obdobiami, a to najskôr dobou rímskou (0 – 400 po Kr.) a potom dobou sťahovania národov, ktorá sa už prekrýva so začiatkom stredoveku.

---

⁷ Bližšie pozri VYŠNÝ, P. *Svetové dejiny štátu a práva*. 2. podstat. preprac. a rozšír. vyd. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2019, s. 63-64. ISBN 978-80-568-0195-6.

Históriou i právnou históriou väčšinou nedocenený, pritom však zásadný význam poznania praveku vyplýva najmä z nasledovných skutočností:

- a) pravek je prvým, a zároveň najdlhším obdobím ľudských dejín – zahŕňa viac ako 99 percent ľudských dejín;
- b) v praveku sa uskutočnila antropogenéza: v období pred 200 000 až 140 000 rokmi vznikol človek dnešného typu – *Homo sapiens sapiens* (človek „dvakrát rozumný“), a to pravdepodobne v subsaharskej Afrike, odkiaľ sa v úseku paleolitu označovanom ako horný/mladý paleolit (približne 35 000 – 10 000 pred Kr.) postupne rozšíril po celej planéte okrem Antarktídy;
- c) v praveku sa rozvinuli v zásade všetky základné procesy fungovania ľudského mozgu, ako aj v zásade všetky základné formy ľudského myslenia, správania sa a konania.⁸ Tieto dodnes pretrvávajúce procesy a formy boli výsledkom koevolúcie biologickej a psychologickej podstaty ľudí a prírodného, ako i sociálno-kultúrneho prostredia, v ktorom žili. Ďalej je v súvislosti s týmito procesmi a formami dôležité zdôrazniť, že v zásade majú nadčasový a všeľudský charakter, a v tomto smere tak azda najlepšie naplňajú obsah inak značne abstraktného a neurčitého pojmu „prírodné právo“ (okrem toho sa už od najstarších čias premietali a dodnes premietajú do obsahu pozitívneho práva);⁹
- d) v praveku vznikla ľudská spoločnosť a objavili sa v podstate všetky jej základné alebo, takpovediac, „stavebné“ prvky, ktoré sa počnúc starovekom stali a dodnes sú hlavným predmetom právnej regulácie. K takýmto prvkom možno zaradiť najmä: osobnú slobodu a slobodu pohybu a pobytu jednotlivcov; príbuzenské vzťahy a rodinu; sociálnu nerovnosť vrátane nerovnosti mužov a žien; spoločenskú a mocenskú organizáciu (v praveku ešte nemala charakter štátu); majetkové

---

⁸ Bližšie pozri LORD SMAIL, D. *On Deep History and the Brain*. 1st ed. Berkeley, CA; London: University of California Press, 2008. 271 s. ISBN 978-0-520-25812-9.

⁹ K základným formám ľudského myslenia, správania sa a konania, vzniknutým v praveku, možno zaradiť napríklad: život jednotlivcov v spoločenstvách; schopnosť ľudí efektívne spolupracovať a navzájom si pomáhať, ale aj ich sklon k egoistickému správaniu a pripravenosť použiť rôzne „triky“, hrozby i násilie voči iným ľuďom za účelom presadenia vlastných cieľov; snaha jednotlivcov reprodukovať sa a nadobudnúť majetok, nerušené ho počas života užívať a po smrti zanechať potomkom; tendencia ľudí podriaďovať sa autoritám; úsilie autorít vnieťť jasný poriadok do medziľudských vzťahov a vymedziť to, čo je/nie je normálne a aprobované a trestať tých, čo to nerešpektujú; snaha jednotlivcov byť „tými, čo rozkazujú“, byť „lepšími“ alebo „mať viac“ ako iní ľudia; a tak ďalej.

vzťahy; výrobu a obchod; náboženstvá, ideológie a svetonázory; normy ľudského správania sa a rituály; stŕhanie a trestanie delikventov; ozbrojené konflikty; systematické pretváranie prírodného prostredia človekom;¹⁰ a

- e) určité sociálne či kultúrne javy, o ktorých sa zvyčajne predpokladá, že sa objavili až v historických dobách, majú v skutočnosti prehistorický pôvod. Napríklad feudálne vzťahy, t.j. špecifické osobné a majetkové vzťahy vazalov a ich pánov, spočívajúce na ich určitých recipročných plneniach, majú svoj pomerne jasný praveký predobraz v existencii družín bojovníkov viazaných k vodcom týchto družín vernosťou a poslušnosťou, a zároveň vodcami štandardne odmeňovaných za ich najmä vojenské služby.¹¹ Iným príkladom môže byť spolužitie väčších skupín ľudí vo väčších sídlach a s ním spojený rozvoj politických systémov, ktorý možno pozorovať už v praveku, a nie až v staroveku, hoci praveké politické systémy, samozrejme, boli výrazne menej komplexné ako staroveké. Uvedené i ďalšie príklady ukazujú, že najstaršie základy našej súčasnosti rozhodne nesiahajú len do staroveku, alebo dokonca len do stredoveku, ako tvrdia niektorí historici, ale oveľa hlbšie do minulosti, a to do praveku.

Pre právnu históriu a právnu vedu má poznanie praveku osobitný význam preto, že v tomto období vznikli najstaršie pravidlá ľudského správania sa s ustáleným obsahom a záväzným charakterom (t.j. tieto pravidlá boli opatrené konkrétnymi sankciami reálne hroziacimi za ich nerespektovanie). Či aspoň niektoré z nich možno označiť pojmom „právo“, alebo nie, závisí, samozrejme, od toho, čo rozumieme pod uvedeným pojmom. Napríklad, ak budeme právo chápať tak, ako je to v právnej vede do značnej miery zaužívané, a teda právo stotožníme výlučne s etatickými právnymi poriadkami, t.j. so súbormi právnych noriem vytvorenými a/alebo uznanými, a zároveň vynucovanými štátom, nebudeme môcť konštatovať existenciu práva v praveku, keďže v danom období štát ešte neexistoval (praveká spoločnosť bola predštátnou spoločnosťou, rodovým zriadením, genokraciou). Ak však spolu s právnymi antropológmi pripustíme, že aj neštátne verejnomocenské authority, existujúce už v pra-

¹⁰ Bližšie pozri VYŠNÝ, P. *Svetové dejiny štátu a práva*. 2. podstat. preprac. a rozšír. vyd. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2019, s. 64-78. ISBN 978-80-568-0195-6.

¹¹ Bližšie pozri JOHNSON, A. W. a T. EARLE. *The Evolution of Human Societies: From Foraging Group to Agrarian State*. 2nd ed. Stanford, CA: Stanford University Press, 2000, s. 307. ISBN 0-8047-4032-1.

veku, dokážu efektívne uplatňovať a vynucovať právne normy,¹² potom môžeme hovoriť o existencii určitého práva v praveku. To, že praveké normatívne systémy alebo aspoň ich určité súčasti nie je nutné považovať za akési „pred-právo“, respektíve za výlučne neprávne normy a že o nich možno hovoriť ako o „práve“, pravdaže, svojho druhu, však vyplýva tiež z ďalších skutočností, ako zistíme z nasledujúcej charakteristiky diela Ribasa Albu.

Stručný prehľad a rozbor knihy *Prehistória práva*

José María Ribas Alba vo svojej knihe *Prehistória práva* systematicky testuje, ako aj verifikuje – podľa nášho názoru vcelku presvedčivo – svoju hypotézu o existencii určitého práva v praveku, ktoré nazýva *primitívnym právom* (španielsky *derecho primitivo*).¹³ Ribas Alba pritom nehovorí o pravekom práve ako o „primitívnom“ práve v pejoratívnom zmysle; náš autor je najmä antropologickou literatúrou dôkladne poučený o skutočnosti, že koncepciu sociálno-kultúrnej evolúcie, t.j. postupného nárastu komplexity spoločnosti a kultúry v čase nemožno zamieňať s nedostatočne vedeckou, ba až s vyslovene „naivnou“ ideou pokroku, chápaného ako lineárny, zákonitý a nezvratný vývoj od starších, t.j. od údajne nevyhnutne „horších“ k novším, t.j. k údajne nevyhnutne „lepším“ podobám životného spôsobu ľudí, a preto ak hovorí o pravekom práve ako o „primitívnom“ práve, nenaznačuje tým, že by toto právo bolo „zaostalé“ či „necivilizované“, t.j. nehodnotí ho subjektívne, nevedecky, ale iba vecne vystihuje skutočnosť, že ide o právo vyznačujúce sa, okrem iného, pomernou jednoduchosťou (zahŕňa iba určité elementárne právne normy, relácie a inštitúcie) a tým, že je prvotným (najstarším) právom ľudstva.

Prehistória práva je napísaná pomerne stručne, ako aj prísne vedecky a vecne – Ribas Alba sa zväčša vyhýba zdĺhavému a „kvetnatému“ vyjadrovaniu, ktoré je inak v španielsky písanej právno-vedeckej a právno-historickej odbornej literatúre dost' rozšírené. Ribasov Albov výklad je tiež prehľadne usporiadaný a dobre zrozumiteľný, pravda, miestami je natoľko „presýtený“ rôznymi špeciálnymi faktami, že sa v ňom čitateľ tak

---

¹² Bližšie pozri napríklad FIKENTSCHER, W. *Law and Anthropology: Outlines, Issues, and Suggestions*. 1. Aufl. München: Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, 2009. 512 s. ISBN 978-3-7696-0977-6; a POSPISIL, L. J. *Anthropology of Law: A Comparative Theory*. 1st ed. New York: Harper & Row, 1971. 385 s. ISBN 0-06-045247-1.

¹³ Bližšie pozri RIBAS ALBA, J. M. *Prehistoria del derecho: Sobre una "genética" de los sistemas jurídicos y políticos desde el Paleolítico*. 1^a ed. Córdoba: Almuzara, 2015, s. 62-66 a nasl. ISBN 978-84-16392-01-8.

trochu „stráca“. Na druhej strane je neprehliadnuteľným nedostatkom diela *Prehistória práva* absencia záveru, v ktorom by autor súhrnne predstavil svoje početné, dôležité a zaujímavé zistenia o pravekom práve, rozptýlené na mnohých miestach jeho textu.

Kniha *Prehistória práva* je z väčšej časti založená na empirických a teoretických poznatkoch, ktoré nie sú výsledkom pôvodného výskumu Ribasa Albu. Náš autor však tieto poznatky systematicky analyzoval a interpretoval v kontexte svojho vlastného, rozsiahleho bádania o pravekom práve, spočívajúceho v ním samostatne zostavenej metodike, a preto jeho dielo možno považovať za do značnej miery originálne – samozrejme, aj z dôvodu jeho prinajmenšom v právnej vede a právnej histórii veľmi neobvyklého tematického zamerania.

Ribas Alba v *Predhovore*¹⁴ i na ďalších miestach svojej knihy veľmi správne upozorňuje na skutočnosť, že ak sa právnici či právnici historici – zriedkavo – zaoberajú začiatkami práva, spravidla ich opisujú a vysvetľujú viac či menej „kreatívne“. Konkrétne vytvárajú v tomto smere teórie, ktoré vychádzajú: z faktograficky nepodložených špekulácií; z dávno prekonaných mýtcko-historiografických koncepcií, ktoré pravek chápali ako „zlatý vek ľudstva“, t.j. ako akýsi idylický a harmonický svet pripomínajúci raj, v ktorom sa údajne bezkonfliktné spolunažívanie navzájom si rovných ľudí údajne zaobišlo bez rozvinutého právneho poriadku a autorít, čo by ho mocensky uplatňovali; zo značne abstraktných, metahistorických, filozofických teórií, napríklad z teórie spoločenskej zmluvy; či z tézy, že právo existuje len v spoločnostiach so štátnou organizáciou, ktorá určite nemá absolútnu platnosť. Uvedené teórie, či skôr nedostatočne preverené hypotézy, a niekedy aj výslovné fantazmagórie pritom, prekvapivo aj v súčasnosti, vo veľkej miere, či dokonca úplne ignorujú seriózne verifikované empirické a teoretické, t.j. *stricto sensu* vedecké poznatky o praveku. Ribas Alba, naopak, svoju knihu systematicky založil práve na vedeckých poznatkoch o praveku, a to konkrétne najmä na poznatkoch týkajúcich sa rôznych aspektov pravekej spoločnosti a ich premien v čase, čo je, podľa nášho názoru, zásadným pozitívom predmetného diela.¹⁵

¹⁴ Bližšie pozri RIBAS ALBA, J. M. *Prehistoria del derecho: Sobre una "genética" de los sistemas jurídicos y políticos desde el Paleolítico*. 1^a ed. Córdoba: Almuzara, 2015, s. 14-15. ISBN 978-84-16392-01-8.

¹⁵ Z ďalších (nemnohých) právnych vedcov, ktorí sa vo svojich výskumoch opierajú o vedecké poznatky o praveku, možno spomenúť Robina Bradleyho Kara, ktorý sa systematicky pokúsil o rekonštrukciu úplných, t.j. prehistorických začiatkov práva západnej civilizácie.

Na druhej strane však považujeme za do určitej miery problematické, že sa Ribas Alba rozhodol čerpať poznatky o praveku vo výrazne väčšom rozsahu z antropologickej, respektíve etnologickej literatúry než z archeologickej literatúry. Archeológia je totiž jedinou vedou, ktorá sa zaoberá pravekom systematicky a komplexne, a zároveň aj priamo, čiže na báze v praveku vzniknutých, t.j. autentických prameňov, hoci niekedy rekonštruuje praveké pomery i hľadaním ich analógií (tzv. etnografických paralel) v recentných domorodých spoločnostiach. Naproti tomu antropológia (t.j. kultúrna a sociálna antropológia), respektíve etnológia sa zameriavajú hlavne na recentné domorodé spoločnosti mimoeurópskeho sveta, ktoré, ako sme už uviedli, sa síce z istých hľadísk podobajú na dávne praveké spoločnosti – napríklad jedny i druhé spoločnosti majú predštatny charakter, ale nie sú ich vernými kópiami. Preto je interpretácia pravekých spoločností na báze antropologických/etnologických informácií o recentných domorodých spoločnostiach možná iba v obmedzenej miere. Navyše, takáto interpretačná metóda implicitne operuje s dnes už zastaranou teóriou unilineárnej evolúcie, podľa ktorej vývoj spoločnosti na celom svete prechádza – hoci aj na konkrétnych územiach sveta v odlišnom čase – rovnakými základnými štádiami.¹⁶

Okrem extenzívneho využitia antropologickej, a osobitne právno-antropologickej literatúry, napríklad diela Leopolda Pospíšila, jedného z nestorov svetovej právnej antropológie, sa Ribasov Albov výklad opiera tiež o literatúru z odboru právnej histórie, ako aj z ďalších humanitných a spoločenských vied.

Najvýznamnejšími prínosmi knihy *Prehistória práva* pre právnu vedu všeobecne a pre právnu históriu osobitne sú: 1. vcelku presvedčivé preukázanie skutočnosti, že Cicerónova maxima *ubi societas ibi ius* (*kde je spoločnosť, tam je právo*) platí aj pre pravekú spoločnosť; 2. systematická rekonštrukcia podstatných charakteristických znakov a konkrétnych podôb, ako i vývoja pravekého práva; a 3. sformulovanie, testovanie a po-

---

zácie v zaujímavej štúdii KAR, R. B. *Western Legal Prehistory: Reconstructing the Hidden Origins of Western Law and Civilization. University of Illinois Law Review*. 2012, vol. 2012, no. 5, s. 1499-1702. ISSN 0276-9948.

¹⁶ V súčasnosti sa sociálna evolúcia chápe skôr ako multilineárny proces, t.j. konkrétne spoločnosti sveta sa vyvíjajú špecificky, pričom však vývojové štádiá, ktorými niektoré z nich prechádzajú, sa niekedy navzájom podobajú. Respektíve, povedané všeobecnejšie, vo vývoji konkrétnych svetových spoločností možno rozpoznať – popri mnohých rozdieloch – i mnohé podobnosti. K tomu pozri napríklad KOTTAK, C. Ph. *Anthropology: The Exploration of Human Diversity*. 5th ed. New York: McGraw-Hill, 1991, s. 165-168. ISBN 0-07-035616-5.

merne dostatočné preverenie hypotézy, podľa ktorej sú prvky primitívneho (pravekého) práva určitým druhom tzv. antropologických univerzálií, t.j. majú, aspoň do určitej miery, všeludský (celosvetový) a nadčasový (pretrvávajú z praveku až do súčasnosti) charakter, a preto ich v kontexte právnej (sociálnej, kultúrnej) evolúcie ľudstva možno považovať za akúsi analógiu génov figurujúcich v jeho biologickej evolúcii – odtiaľ pramení tiež podnázov Ribasovej Albovej knihy *O „genetike“ právnych a politických systémov od paleolitických čias*.

Vedecká monografia, ktorou sa zaoberáme v našom príspevku, je zložená z *Predhovoru* (španielsky *Prefacio*) a troch neočíslovaných, vnútorne rozčlenených kapitol. Prvá kapitola sa nazýva *Homo sapiens, jazyk a právo* (španielsky *Homo sapiens, lenguaje y derecho*), druhá kapitola má nadpis *Právo ako súčasť kultúry* (španielsky *El derecho como elemento de la cultura*), a konečne tretia kapitola má názov *Prejavu (respektíve podoby) primitívneho práva* (španielsky *Expresiones del derecho primitivo*). Monografia je vybavená rozsiahlou interdisciplinárnou bibliografiou.

Ťažiskom prvej kapitoly *Homo sapiens, jazyk a právo*¹⁷ je preukázanie existencie pravekého alebo – v Ribasovej Albovej terminológii – primitívneho práva (tomuto zásadnému problému sa však autor z určitých špeciálnych hľadísk venuje aj v druhej kapitole).

Primitívne právo vzniklo podľa Ribasa Albu spolu so vznikom ľudského vedomia, zahŕňajúceho určité morálne povedomie (svedomie), a skutočnej, artikulovanej ľudskej reči. Tieto komplexné biologicko-sociálno-kultúrne javy sa v rámci procesu antropogenézy spájajú v podstate až s dvoma poddruhmi biologického druhu *Homo sapiens* (človek rozumný), a to v menšej miere so starším poddruhom *Homo sapiens neanderthalensis* (človek neandertálsky), ktorý bol rozšírený v strednom paleolite (približne 120 000 – 35 000 pred Kr.), a vo väčšej, respektíve časom v úplnej miere s mladším poddruhom *Homo sapiens sapiens* (človek „dva-krát rozumný“), t.j. s človekom dnešného typu, ktorý existoval už v strednom paleolite, ale celosvetovo sa rozšíril až v hornom paleolite (používa sa taktiež označenie „mladý paleolit“; približne 35 000 – 10 000 pred Kr.).

Bolo by príliš zdĺhavé priblížiť Ribasove Albove sofistikované výklady o vzniku primitívneho práva v súvislosti so vznikom ľudského vedo-

---

¹⁷ Bližšie pozri RIBAS ALBA, J. M. *Prehistoria del derecho: Sobre una “genética” de los sistemas jurídicos y políticos desde el Paleolítico*. 1ª ed. Córdoba: Almuzara, 2015, s. 17-56. ISBN 978-84-16392-01-8.

mia a svedomia a skutočnej ľudskej reči, uvedené v prvej, a sčasti aj v druhej kapitole *Prehistórie práva*. Preto iba zhrnieme, že Ribas Alba na ľudské vedomie a svedomie a na ľudskú reč nazerá ako na predpoklady *sine qua non* vzniku sociálnej (kultúrnej) sféry života ľudí, oddelenej, hoci iba do určitej miery, od prírodného prostredia a jeho objektívnych zákonitostí (napríklad od pôsobenia inštinktov na ľudské správanie sa a konanie), a zároveň ľuďmi sformovanej do určitej štruktúrovanej a organizovanej formy, s ktorou Ribas Alba stotožňuje primitívne právo; pod takou formou, respektíve právom si pritom konkrétne môžeme predstaviť určitý spoločenský poriadok (t.j. určité usporiadané spoločenské prostredie a určitý ustálený spôsob života ľudí v jeho rámci).

Vedomie a svedomie ľuďom umožnili získať určitú, pravda, nie však úplnú kontrolu nad svojím správaním sa a konaním, t.j. ľudia mohli začať usmerňovať svoje správanie sa a konanie tak, aby nimi efektívne uspokojili svoje potreby a dosiahli svoje zámery, ale aj tak, aby nenarúšali spoločenský/právny poriadok – Ribas Alba sa nerozpakuje hovoriť o existencii takého poriadku vo vzťahu nielen k ľuďom dnešného typu, ale aj vo vzťahu k neandertálcom (!), keďže vďaka svojmu svedomiu si ľudia dokázali uvedomiť, že antisociálne/protiprávne akcie sú *a priori* „zlé“ a, navyše, hrozí za ne trest. A tak ďalej.

Ľudská reč, ako upozorňuje náš autor, má jedinečnú schopnosť usporiadať prvky reality, respektíve významy, ktoré im pripisuje, do určitého systému, ktorý sa v realite sústavným používaním jazyka sústavne sprítomňuje, a tým prispieva k usporiadanosti správania sa a konania používateľov jazyka, a taktiež k rozvoju spoločenského poriadku, ktorý je pre Ribasa Albu, ako už vieme, zároveň právnym poriadkom (aspoň v pravekom kontexte). Používaním jazyka, t.j. verbálnymi aktmi sa tiež formujú (ako aj menia či zrušujú) konkrétne súčasti spoločenského/právneho poriadku, t.j. spoločenské/právne vzťahy. V neposlednom rade je pre jazyk „odjakživa“ typické, že vytvára všeobecnejšie pojmy, vrátane pojmov vyjadrujúcich určité právne skutočnosti, ktoré si podľa Ribasa Albu ľudia osvoja v ranom detstve tým, že sa naučia hovoriť (používať jazyk), a to spolu s určitými elementárnymi pravidlami správania sa, t.j. elementárnymi právnymi normami, ktoré sú späté s týmito (právnymi) pojmami.

Popri preukázaní existencie pravekého práva najmä jeho stotožnením so záväzne sa uplatňujúcim spoločenským poriadkom postupne vzniknutým v strednom až hornom paleolite sú povšimnutiahodnou súčasťou prvej kapitoly rozoberaného diela vymedzenie predmetu a zdô-

vodnenie potreby nového vedecko-výskumného smeru v právnej histórii a právnej vede, ktorý Ribas Alba trefne nazýva *prehistóriou práva*. Náš autor chápe uvedený nezvyčajný vedecko-výskumný smer v troch súvisiacich rovinách.

V prvej rovine ho chápe ako výskum práva pravekých spoločností, ktorý, vzhľadom k tomu, že praveké právo, na rozdiel od napríklad technologických či umeleckých prejavov, nie je v archeologickom aliterárnom materiáli (priamo) „viditeľné“,¹⁸ navrhuje uskutočňovať najmä hľadaním paralel medzi pravekými kontextami a recentnými domorodými kultúrami, o právach ktorých existujú bohaté záznamy – na skutočnosť, že takéto metodológia má svoje úskalia, sme už upozornili.

V druhej rovine je pre Ribasa Albu *prehistória práva* skúmaním konkrétnych znakov a podôb pravekého práva, respektíve práv.

Konečne, v tretej rovine sa *prehistória práva* na báze informácií o pravekom práve, odvodených výlučne z vedeckých poznatkov, pokúša identifikovať právne univerzálne, t.j. právne javy s potenciálne všeludským a nadčasovým charakterom.

V druhej kapitole diela Ribasa Albu *Právo ako súčasť kultúry*¹⁹ nájdeme – popri určitých, skôr filozofických úvahách o existencii primitívneho práva, možnosti považovať jeho (aspoň niektoré) prvky za právne univerzálne a podobne – zaujímavé vymedzenie určitých podstatných charakteristík primitívneho práva, ktoré autor stotožňuje s právom predštatných, tak pravekých, ako aj domorodých spoločností a považuje ho za do určitej miery sa vyvíjajúci (čiže nie statický) fenomén (systematický prehľad vývoja primitívneho práva je obsiahnutý v tretej kapitole Ribasovej Albovej knihy; k tomu pozri v krátkosti ďalej).

¹⁸ Žiada sa však zdôrazniť, že minulé právo sa do určitej miery predsa len dá skúmať aj výlučne archeologicky, o čom napokon svedčí tiež existencia špecifického vedecko-výskumného smeru nazývaného *právna archeológia*. Všeobecne k právnej archeológii pozri napríklad SMITH, K. P. a A. REYNOLDS. Introduction: The Archaeology of Legal Culture. *World Archaeology* [online]. 2013, vol. 45, no. 5, s. 687-698 [cit. 2020-12-01]. ISSN 1470-1375. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/00438243.2014.894179>. Konkrétne možno archeologicky skúmať (do istej miery) napríklad minulé majetkové či výmenné (obchodné) vzťahy, ktorých predmetom boli či už hnutelnosti, alebo nehnuteľnosti. K tomu pozri bližšie napríklad EARLE, T. Archaeology, Property, and Prehistory. *Annual Review of Anthropology* [online]. 2000, vol. 29, no. 1, s. 39-60 [cit. 2020-12-01]. ISSN 1545-4290. Dostupné na: <https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.29.1.39>.

¹⁹ Bližšie pozri RIBAS ALBA, J. M. *Prehistoria del derecho: Sobre una "genética" de los sistemas jurídicos y políticos desde el Paleolítico*. 1^a ed. Córdoba: Almuzara, 2015, s. 57-132. ISBN 978-84-16392-01-8.

Prvou podstatnou charakteristikou primitívneho práva je pre Ribasa Albu jeho „čistota“ („rýdzosť“), t.j. Ribas Alba je presvedčený, že primitívne právo je samostatným normatívnym systémom pravekej (alebo domorodej) spoločnosti, ktorý je prepojený, ale nie totožný s jej inými normatívnymi systémami, napríklad s náboženskými normami. Uvedený Ribasov Albov názor je prekvapivý, keďže splyvanie právnych a neprávnych noriem bolo v rôznej miere typické pre mnohé predmoderné štáty, t.j. pre spoločnosti s výrazne vyššou mierou komplexity než akú mali spoločnosti s primitívnym právom. Napriek serióznej argumentácii autora – autor, okrem iného, poukazuje na skutočnosť, že primitívne právo pôsobilo vo vlastnej sfére spoločnosti a že existovali osobitné sociálne (mocenské) mechanizmy, ktorými sa uplatňovali a vynucovali iba právne normy – nepovažujeme tento jeho názor za jednoznačne preukázaný.

Primitívne právo má orálny charakter. Vyznačuje sa značnou neformálnosťou, ktorá sa týka nielen uskutočňovania právnych či procesných úkonov, ale napríklad i sankcií – primitívne právo využíva aj neformálne sankcie, napríklad ostentatívne stránenie sa delikventa ľuďmi z jeho okolia. Primitívne právo tiež pozná ordálie.

Formou primitívneho práva je obyčaj. Základom obvyčaje je pre Ribasa Albu rozhodnutie hlavy, t.j. mocenskej autority pravekej nukleárnej rodiny alebo väčšej spoločenskej jednotky (rodu, klanu, kmeňa a podobne), ktoré nemalo jednorazový charakter, ale sa používalo opakovane, respektíve sa stalo všeobecne záväznou právnou normou.

V poslednej, tretej kapitole *Prehístorie práva* nazvanej *Prejav/podoba primitívneho práva*²⁰ náš autor v chronologickom slede popísal vývoj organizácie pravekej spoločnosti, s ktorou, ako už vieme, stotožňuje primitívne právo. Tento vývoj mal v podstate tri hlavné štádiá: prvým štádiom bola tlupa (polo)kočovných lovcov a zberačov, ktorá bola voľným, avšak určitému vodcovi (napríklad šamanovi) podliehajúcim zoskupením niekoľkých nukleárnych rodín; druhým štádiom bol kmeň, ktorý mal určitého vodcu, sídlil v jednej či viacerých dedinách a bol tvorený rodmi, klanmi a obdobnými spoločenskými jednotkami, štiepiacimi sa na rôzne menšie jednotky; tretím štádiom bolo tzv. náčelníctvo na čele s náčelníkom, ktoré bolo určitou komplexnejšou formou kmeňa (v náčelníctve napríklad existuje centralizovaný administratívny aparát, ktorý však ešte

---

²⁰ Bližšie pozri RIBAS ALBA, J. M. *Prehistoria del derecho: Sobre una "genética" de los sistemas jurídicos y políticos desde el Paleolítico*. 1^a ed. Córdoba: Almuzara, 2015, s. 133-204. ISBN 978-84-16392-01-8.

nemá charakter štátneho aparátu). Zostáva doplniť, že jednotky, do ktorých bola organizovaná praveká spoločnosť, boli, vrátane najmenej z nich – nukleárnej rodiny, relatívne autonómne a autarkné, čo tejto spoločnosti prepožičiavalo segmentárnu podobu.

V tretej kapitole tiež Ribas Alba zaujímavo ukázal, že praveké sociálne/právne vzťahy boli v rozhodujúcej miere výsledkom predstavy, svojho času rozpracovanej francúzskym bádateľom Marcelom Maussom, že určitý hmotný či iný prospech človeka či skupiny ľudí je darom iného človeka či skupiny ľudí, alebo bohov, pričom tento dar obdarovaného zaväzuje poskytnúť darcovi určitú protislužbu.

Chápanie prijatia daru ako záväzku obdarovaného poskytnúť darcovi protislužbu sa premietlo do mnohých sfér prehistorickej spoločnosti. Napríklad sa prejavilo vznikom recipročných i redistributívnych ekonomických vzťahov, ktorých právnym náprotivkom boli inštitúcie, ako sú výmena (veci za vec), kúpa (v praveku však neexistovali peniaze v pravom zmysle slova, ale iba tzv. predmonetárne výmenné ekvivalenty, t.j. predmincovné platidlá), výber daní náčelníkom od obyvateľstva náčelníctva z titulu poskytnutia pôdy na obrábanie obyvateľstvu náčelníkom a iné. V náboženskej oblasti zase poskytnutie obetného daru božstvu toto božstvo zaväzovalo zoslať ľuďom, ktorí mu obetovali, určitý nadprirodzený prospech, a tak ďalej.

Predpoklad, že dar obdarovaného zaväzoval k určitému správaniu sa, na ktorom mal darca záujem, dokladá aj folklór, ktorého korene pravdepodobne siahajú až do prehistórie. Ribas Alba danú skutočnosť veľmi zaujímavo ukázal na rozprávke o Snehulienke. Keď princ objavil otrávenú Snehulienku, nejaviacu známky života, rozhodol sa jej pomôcť (zariadiť, aby ožila), a preto požiadal trpaslíkov, aby mu predali truhlu, v ktorej bola Snehulienka vystretá. Trpaslíci však odmietli, a súhlasili, až keď princ navrhol, aby mu truhlu so Snehulienkou darovali – trpaslíci (darcovia) boli totiž presvedčení, že ak princ prijme truhlu so Snehulienkou ako dar, bude pociťovať záväzok správať sa k Snehulienke s náležitým rešpektom a spraví všetko pre to, aby jej pomohol, a tým splnil to, čo od neho trpaslíci očakávajú.

Z ďalších dôležitých problematík, ktoré náš autor rozoberá v tretej kapitole svojej knihy, možno spomenúť charakter vlády v jednotlivých vývojových štádiách pravekej spoločnosti (kým vodcovia tlúp lovcov a zberačov, ako aj kmeňov boli skôr len neformálnymi vodcami s obmedzenou mocou, náčelníci mali vo svojich rukách značnú moc, ktorú oso-

bitne podporovalo náboženstvo, a tak ďalej) či vývoj majetkového práva (nehnutel'nosti, t.j. pôda a budovy boli prevažne majetkom rodín, rodov, klanov, kmeňov, náčelníctiev a obdobných jednotiek, ktorých konkrétni členovia mali v držbe a užívali, respektíve požívali časti nehnuteľností týchto jednotiek, ale neboli ich súkromnými vlastníkmi).

Záver

Kniha *Prehistória práva* od Ribasa Albu, ktorú v predložennom príspevku bolo možné priblížiť a rozobrať iba v krátkosti, spolu s našou všeobecnou charakteristikou praveku a významu jeho poznania spochybňuje tradičnú tézu právnej vedy a právnej histórie o neexistencii práva v praveku.

V praveku nepochybne existoval spoločenský poriadok, ktorého vývoj, t.j. postupný nárast komplexity sa síce nezavšil vznikom štátu, ale aj tak spočíval na systematickom uplatňovaní a vynucovaní ustálených a záväzných noriem správania sa inštitucionalizovanými verejnomoceňskými autoritami. Na základe tejto skutočnosti, ako aj vo svetle systematického preskúmania možnosti existencie, podstaty, charakteristických znakov, podôb a vývoja primitívneho práva Ribasom Albom sa domnievame, že tieto „prapôvodné“, a aspoň do určitej miery aj všel'udske a nadčasové formy žiaduceho, a v prípade potreby riadne vynucovaného ľudského správania sa by právní vedci a právní historici nemali ignorovať, a to ani vtedy, ak ich nebudú považovať za (skutočné) právo.

Zoznam bibliografických odkazov

- EARLE, T. Archaeology, Property, and Prehistory. *Annual Review of Anthropology* [online]. 2000, vol. 29, no. 1, s. 39-60 [cit. 2020-12-01]. ISSN 1545-4290. Dostupné na: <https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.29.1.39>.
- FIKENTSCHER, W. *Law and Anthropology: Outlines, Issues, and Suggestions*. 1. Aufl. München: Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, 2009. 512 s. ISBN 978-3-7696-0977-6.
- GÁBRIŠ, T. a R. JÁGER. *Najstaršie právo na Slovensku?: Pokus o rekonštrukciu predcyrilometodského normatívneho systému*. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. 311 s. ISBN 978-80-8168-507-1.
- GÁBRIŠ, T. *Prolegomena to Legal History of East-Central Europe*. 1st ed. Prague: Wolters Kluwer, 2018. 216 s. ISBN 978-80-7598-012-0.

- JOHNSON, A. W. a T. EARLE. *The Evolution of Human Societies: From Foraging Group to Agrarian State*. 2nd ed. Stanford, CA: Stanford University Press, 2000. 440 s. ISBN 0-8047-4032-1.
- KAR, R. B. *Western Legal Prehistory: Reconstructing the Hidden Origins of Western Law and Civilization*. *University of Illinois Law Review*. 2012, vol. 2012, no. 5, s. 1499-1702. ISSN 0276-9948.
- KOTTAK, C. Ph. *Anthropology: The Exploration of Human Diversity*. 5th ed. New York: McGraw-Hill, 1991. 496 s. ISBN 0-07-035616-5.
- KŘÍŽOVÁ, M. Evropa a „národy bez historie“ (cíle, metody a úskalí etnohistorie). In: J. PEŠEK, ed. *VIII. sjezd českých historiků: Hradec Králové 10. – 12. září 1999* [online]. 1. vyd. Praha: Scriptorium, 2000, s. 138-143 [cit. 2020-12-01]. ISBN 80-86197-22-0. Dostupné na: <http://www.clavmon.cz/archiv/polemiky/prispevky/Krizova.html>.
- LORD SMAIL, D. *On Deep History and the Brain*. 1st ed. Berkeley, CA; London: University of California Press, 2008. 271 s. ISBN 978-0-520-25812-9.
- LYONS, D. a J. CASEY. It's a Material World: The Critical and On-going Value of Ethnoarchaeology in Understanding Variation, Change and Materiality. *World Archaeology* [online]. 2016, vol. 48, no. 5, s. 609-627 [cit. 2020-12-01]. ISSN 1470-1375. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/00438243.2016.1214619>.
- OSTERHAMMEL, J. a J. C. JANSEN. *Kolonialismus: Geschichte, Formen, Folgen*. 6. Aufl. München: C. H. Beck, 2009. 144 s. ISBN 978-3-406-63980-7.
- PAGDEN, A. *La caída del hombre natural: El indio americano y los orígenes de la etnología comparativa*. 1^a ed. Madrid: Alianza, 1988. 297 s. ISBN 84-206-4217-7.
- PAGDEN, A. *Lords of All the World: Ideologies of Empire in Spain, Britain and France c. 1500 – c. 1800*. 1st ed. New Haven; London: Yale University Press, 1995. 244 s. ISBN 0-300-06415-2.
- POSPISIL, L. J. *Anthropology of Law: A Comparative Theory*. 1st ed. New York: Harper & Row, 1971. 385 s. ISBN 0-06-045247-1.
- RIBAS ALBA, J. M. *Prehistoria del derecho: Sobre una "genética" de los sistemas jurídicos y políticos desde el Paleolítico*. 1^a ed. Córdoba: Almuzara, 2015. 214 s. ISBN 978-84-16392-01-8.

- SHRYOCK, A., D. LORD SMAIL, et al. *Deep History: The Architecture of Past and Present* [online]. 1st ed. Berkeley, CA; London: University of California Press, 2011. 360 s. [cit. 2020-12-01]. ISBN 978-0-520-94966-9. Dostupné na: <https://doi.org/10.1525/9780520949669>.
- SMITH, K. P. a A. REYNOLDS. Introduction: The Archaeology of Legal Culture. *World Archaeology* [online]. 2013, vol. 45, no. 5, s. 687-698 [cit. 2020-12-01]. ISSN 1470-1375. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/00438243.2014.894179>.
- V AŠÍČEK, Z. *Archeologie, historie, minulost*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 157 s. ISBN 80-246-1161-9.
- VYŠNÝ, P. *Historicko-právne súvislosti dobytia Nového sveta Španielmi*. 1. vyd. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2015. 196 s. ISBN 978-80-8082-848-6.
- VYŠNÝ, P. *Svetové dejiny štátu a práva*. 2. podstat. preprac. a rozšír. vyd. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2019. 370 s. ISBN 978-80-568-0195-6.

Doc. JUDr. Peter Vyšný, PhD. et Ph.D.

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
petervysny@hotmail.com

 <https://orcid.org/0000-0001-5132-1291>